

PAIX LITURGIQUE

Newsletter 53 objavljen dana 12 ožujak 2018

MISA PAVLA VI: KRVARENJE SVETOG

Nakon naše analize novoga misala s ceremonijalnog aspekta ([poveznica](#)), ovaj i sljedeći newsletter posvećeni su sadržaju toga misala proglašenoga 3. travnja 1969., kao i njegovim nedostacima s doktrinarnoga i duhovnog gledišta. Rijec je o nedostacima koji su u proteklih 50 godina doveli do istinskoga krvarenja svetog.

Prigest u Manili u siječnju

2015. prilikom posjeta pape Franje: gubitak osjećaja za sveto, gubitak euharistijskog osjećaja – tužan plod liturgijske reforme kojoj je cilj bio sveta otajstva uciniti „razumljivijima“.

I -

Ekumenska pozadina, ali usmjerena samo na protestantizam

Ekumenizmu, koji je bio ključna riječ Drugoga vatikanskog sabora, u liturgijskim je pitanjima bio cilj samo protestantizam. *Consilium* za primjenu liturgijske reforme, kojemu je tajnik bio mons. Annibale Bugnini, odmah je odbacio želju za pozivanjem pravoslavnih promatrača koju je izrazio na početku svoga rada. Nasuprot tome, već je na zasjedanju u listopadu 1966. na njegovim sastancima sudjelovalo pet protestantskih promatrača: dvojica imenovana u ime Anglikanske zajednice, jedan u ime Ekumenskog vijeca crkava, jedan u ime Svjetskoga luteranskog saveza i jedan u ime Zajednice Taizé (Max Thurian), a svi su oni sudjelovali na svim sastancima. Staviti cjelokupnu reviziju rimske liturgije u ruke promatrača - predstavnika zajednica koje najkritičkiji gledaju „papistički“ kult - bila je revolucija.

Promatraci su službeno konzultirani u više navrata. Primjerice, dijelovi koji se u uputi *Eucharisticum mysterium* od 25. svibnja 1967. odnose na euharistiju u ekumenskoj perspektivi napisani su „vodeci racuna o primjedbama nekatolicke brace“ (Jean-Marie Roger Tillard, *La Maison-Dieu*, treće tromjesečje 1967. godine, str. 55). Opcenitije govoreci, njihov se utjecaj - iz želje da se „kreće u njihovu smjeru“ - manifestirao jednako kao i prilikom pripremanja novih zbornih molitava sanktorala, iz kojih se nastojalo „u najvećoj mogućoj mjeri ukloniti svaku aluziju na zagovor svetaca“ (Pierre Jounel, *La Maison-Dieu*, prvo tromjesečje 1971, str. 182).

No glavno

je područje ekumenske suradnje bilo sastavljanje novoga nedjeljnog lekcionara.

Protestantski su promatraci, primjerice, objasnili da su šokirani činjenicom da se u tradicionalnoj liturgiji za marijanske blagdane javljaju ulomci iz Knjige mudrosti (Pierre Jounel, „Le Culte de la Vierge Marie dans l'année liturgique“ (Štovanje Djevice Marije u liturgijskoj godini), *Paroisse et Liturgie* 87, str. 13-14), i udovoljilo im se. Pitanje je bilo sljedeće: treba li obogatiti tradicionalni lekcionar ili napraviti sasvim novi? Razmišljalo se o obogaćivanju u skladu s tradicijom, kroz sustave dodatnih citanja koja su prije bila u uporabi na nekim mjestima, no o. Cipriano Vagaggini uspio je uvjeriti svoje kolege da je potrebna potpuna preradba.

U konacnici je novi lekcionar ustrojen ovako:

1/ Lekcionar za nedjelje i svetkovine uvodi nacelo triju citanja, s jednim polusustavnim citanjem iz poslanica i evanđelja u dvama odvojenim ciklusima.

2/ Lekcionar za svagdane naznacuje dva citanja: prvo prema dvogodišnjem ciklusu, a evanđelje prema godišnjem ciklusu.

3/ Lekcionar za svetačka citanja, s dvama citanjima. Samo tekstovi koji se strogo odnose na određenoga sveca de facto su obvezni. Kada je riječ o citanjima prilikom sakramenata, krštenja, ženidbe ili pak sprovoda, vlada sloboda.

Time je

definitivno prekinuta tradicija dulja od tisućljeća, pri čemu je obeznačen citav niz starih komentara (npr. svetoga Bonaventura) ili pak novih (npr. Dom Guérangera) koji su se odnosili na casni rimski lekcionar.

II –

Umanjen izraz stvarne prisutnosti

Spomenuti ekumenski kontekst koji smjera prema

protestantizmu istice slabije poštovanje prema stvarnoj prisutnosti u euharistiji. To proizlazi iz citavog niza promjena.

Možemo primijetiti da je u misalu smanjen broj svećenikovih poklecanja nakon posvete (dvanaest u tridentskome misalu, tri u novome).

Ukinuto je obvezno spajanje palca i kažiprsta obje ruke nakon posvete sve do trenutka svećenikova pranja prstiju nakon svete pricesti. Tom se praksom sprjecavalo da cestice hostije, koje bi mu se mogle zalijepiti za prste, ne padnu. Otiranje ovih dvaju prstiju iznad kaleža iz opreza nakon svakoga kontakta s hostijom više ne postoji, kao niti sakupljanje cestica koje bi se mogle nalaziti na korporalu, zajedno s patenom, te njihovo stavljanje u kalež prije pricešćivanja Presvetom Krvlju. Također je ukinuto i pranje svećenikovih prstiju vinom i vodom nakon pricešćivanja.

Više nije obvezno da čaška kaleža i ciborija te unutrašnjost patene budu presvučene zlatom u cast svetih prilika. Danas se na oltaru treba nalaziti jedan stolnjak, dok se u tradicionalnoj misi ondje nalaze tri platnena stolnjaka koja mogu upiti posvećeno vino u slučaju prolivanja. Pala koja pokriva kalež kako bi se izbjeglo upadanje prašine ili kukaca postala je fakultativna.

Rijeci posvećenja u novome misalu više ostavljaju dojam prepricavanja događaja iz prošlosti nego zaziva nad kruhom i vinom prisutnima na oltaru u mjeri u kojoj su tipografski znakovi koji se rabe za riječi posvećenja jednaki onima koji prethode i onima koji slijede, dok su u tradicionalnome misalu riječi posvećenja otisnute bitno većim slovima. Nadalje, dok su u tradicionalnom misalu riječi *Hoc est enim Corpus...* i *Hic est enim calix...* odvojene od onoga što im prethodi točkom i praznim retkom, u novom se misalu te riječi uvode dvotočkom i praznim retkom kao da slijedi pripovjedni citat.

Molitva *Perceptio*

Corporis tui, kojom se od svih molitava pripreme za pricest izražava najveće poštovanje - „Gospodine Isuse Kriste, neka mi blagovanje Tvoga Tijela, koje se ja nedostojan usudujem primiti, ne bude na sud i osudu...” - izostavljena je iz novog misala.

Najveća promjena sa stajališta znakova i njihovih posljedica na poštovanje koje iskazuju vjernici te na njihovu vjeru jest **uvodenje pricesti na ruku za vjernike**. Počevši od 1965./1966. pricest se - bez ikakva odobrenja - počela dijeliti na ruku, a tu su zlouporabu pokrivala biskupske konferencije. Sveta je Stolica

tada provela neobicnu anketu medu biskupima diljem svijeta kako bi saznala je li ta „divlja“ praksa legitimna ili ne. Odgovori biskupa u velikoj su vecini bili nijecni: pricest na ruku nije legitimna. Ipak, uputom *Memoriale Domini* od 29. svibnja 1969. pricest na ruku postala je „iznimkom“: tradicionalno pricešćivanje na koljenima i na usta ostalo je pravilo, no Sveta je Stolica prepustila biskupskim konferencijama odluku o dopuštanju pricesti na ruku. Tako je zlouporaba, koja je proglašena „iznimkom“, ubrzo postala pravilom i gotovo su sve biskupske konferencije usvojile taj novi nacin primanja pricesti. Primanje posvecene hostije na ruku - u modernom vremenu - u konkretnom je smislu oznacilo prekid s dugom tradicijom vjerskoga poštovanja i dovelo do banalizacije jednoga od najvažnijih liturgijskih trenutaka koji na vjernike koji pristupaju svetim otajstvima ostavlja najveći dojam.

III -

Svećenik-hijerarh postaje svećenik-predsjedatelj

Paradoksalno,

u reformiranoj je liturgiji naglašenija razlika između predsjedatelja i vjernika. Tradicionalni obredni oblici sve su sudionike okupljali u jednu obrednu cjelinu. Slab ritualizam novih ceremonija, kao važan dio slobodnih intervencija slavitelja, ostavlja značajan prostor njegovu osobnom „nastupu“. Prisutnost slavitelja u obrednom cinu, koji je u cijelosti na narodnom jeziku i djelomice se temelji na improvizaciji, mnogo je naglašenija nego u tradicionalnom obliku.

U novoj je misi slavitelj više predsjedatelj nego hijerarh koji zagovara za narod. Sakramentalna razlika između svećenika i poslužitelja te vjernika manje je naglašena, što je rezultat niza detalja: *Confiteor* s početka mise zajednicki je za sve, nakon čega svećenik više ne daje odrješenje, dok u starome misalu postoji *Confiteor* rezerviran za svećenika, nakon kojega slijedi *Confiteor* za poslužitelje te svećenikovo odrješenje za njih. Zahtjev za čišćenjem svećenikove duše udvostrucavao se dvama molitvama koje je izgovarao sam svećenik, jednu uzlazeci na oltar, a koja potječe iz Lavova sakramentarija (“Ukloni od nas, molimo, Gospodine, bezakonja naša”), a drugu nagnuvši se nad oltar (“Molimo Te, Gospodine, po zaslugama svetih Tvojih, čije se moci ovdje nalaze, i sviju svetih: da se udostojiš oprostiti sve grijehe moje.”). Dokinuta je drevna razlika između pricesti svećenika i vjernika (svećenik je triput izgovarao *Domine non sum dignus...*, pricešćivao se pod obje prilike, a zatim se okretao prema vjernicima koji su potom triput izgovarali *Domine non sum dignus...*). Sada svećenik s narodom jednom izgovara *Gospodine, nisam dostojan...*, pricesti se i zatim pocinje pricest vjernika.

Kada je riječ o poslužiteljima, također je došlo do promjene. U tradicionalnoj misi oni mogu biti laici, ali su za vrijeme slavlja izjednačeni s klericima. U novoj misi poslužitelji raspoznatljivo ostaju laicima, što laicizira slavlje. To ide vrlo daleko: motuproprijem *Ministeria quaedam* Pavla VI. od 15. kolovoza

1972., kojim su ukinuti niži stupnjevi svetog reda i poddakonat, ostavljene su samo dvije službe lektora i akolita, rezervirane muškarcima, ali koji ostaju vjernici laici. U svakom slučaju, različite liturgijske službe unutar mise (citanja, nakane molitve vjernika, ravnanje pjevanjem, napomene i komentari, dijeljenje pricesti kao izvanredni djelitelj) obavljaju vjernici, kao laici. To potvrđuje činjenica da su među njima podjednako zastupljeni muškarci i žene koje, barem je danas tako, ne mogu postati dio klera.

Kada je riječ o neposrednom služenju pri oltaru, upute *Liturgicæ instaurationes* od 5. rujna 1970. i *Inæstimabile donum* od 3. travnja 1980. podsjetile su na zabranu služenja ženama kod oltara. Unatoč svemu, praksa djevojčica koje ministriraju sve se više širila. Drugim riječima, prema uobicaenom procesu prešlo se sa zabrane na dopuštenje u iznimnim slučajevima onoga što je već u stvarnosti bilo dio opće prakse: u svom odgovoru od 15. ožujka 1994. Kongregacija za bogoštovlje precizirala je da je princip ostao identičan ("Uvijek će biti prikladno slijediti plemenitu tradiciju služenja pri oltaru koja je povjerena djecacima"), ali da je prepušteno svakome biskupu da, smatra li to dobrim, dopusti takvo služenje u okviru „privremene odredbe“. Još jednom je zlouporaba, nazvana „iznimkom“, praktički postala pravilom.

IV –

Manje transcendencije, više „uključenosti u život“

Pitanje aktivnoga sudjelovanja svih krštenika išlo je ruku pod ruku s prilagodbom tekstova, gesta i simbola radi boljšega shvaćanja poruke. Liturgija je trebala biti više pedagoški prilagođena ljudima današnjice (*Sacrosanctum Concilium*, br. 34). To pak ukazuje na neobično nepoznavanje znakova vremena: naime, naši suvremenici, kojima je reforma uskratila simboličku baštinu, tu baštinu traže u istocnim liturgijama, ili pak, kako ona postaje sve dostupnijom, u tradicionalnoj liturgiji.

Prelazak sa svetoga jezika na svjetovne jezike (i to u potpunosti svjetovne, bez odmaka koji stvaraju starije inacije poput, primjerice, kod anglikanaca, Book of Common Prayer ili pak King James Bible, ili pak crkvenoslavenski kod pravoslavaca i nekih grkokatolika) tome uvelike pridonosi. Od diskursa na istinskom liturgijskom jeziku prešlo se na diskurs nižega registra, u kojem se - u najboljem slučaju - vraća tek nešto sakralnosti „župničkim tonom“ slavitelja, ali koji je većinu vremena potpuno banaliziran.

Kvaliteta izraza novih molitava, koje su voljno učinjene dostupnima ciljanim publikama, naglašava taj dojam, a ponekad čak i umanjuje vrijednost poruke. Tako u euharistijskoj molitvi za posebne prigode

stoji: „[Isus] koji je među nama kada smo sabrani u Njegovo ime: kao nekoc za svoje učenike, otvara nam Pisma i lomi kruh“. U prvoj euharistijskoj molitvi za skupine djece: „Jedne je večeri, uoči svoje smrti, Isus blagovao sa svojim apostolima. Uzeo je kruh sa stola. U molitvi te blagoslovio. Zatim je podijelio kruh govoreći svojim prijateljima: ... „ U drugoj molitvi za djecu: „Da, dobri Oče, to je za nas slavlje. Naše je srce puno zahvalnosti.“ Ili pak: „Došao je iz srca ljudi iščupati zlo koje sprječava prijateljstvo i mržnju koja nas sprječava da budemo sretni.“ U trećoj: „Možemo se susresti, zajedno razgovarati. Zahvaljujući tebi možemo dijeliti naše poteškoće i naše radosti.“

Osim toga, i

zapravo suprotno onome što se prakticira u tradicionalnoj rimskoj liturgiji, danas se gotovo sve izgovara glasno, a napose euharistijska molitva. Šutnja u kanonu, posvjedočena u IX. stoljeću, u latinskoj je liturgiji imala ulogu duhovnog ikonostasa. „Tajnovitost“ svetoga djelovanja bila je jedna od važnih rimskih karakteristika, kao slika tihe molitve Krista dok je hodao prema svojoj žrtvi. Ta otajstvena barijera više ne postoji, a izgovaranjem na glas također se istice da je riječ o prilično uobicajenom načinu govorenja. To ostavlja dojam „trajnoga brbljanja“, čime se dokida svaka mogućnost tišine radi sabiranja. Tim više što slavitelj, htio on to ili ne, sebi pripisuje ceremoniju kao svoj dug i personaliziran govor.

Valja primijetiti i naglašavanje pojedinih aspekata koje proizlazi iz činjenice da je teologija pedesetih i šezdesetih godina bila obilježena otkrivanjem humanističkih znanosti na naivan način pun divljenja. Ta se pojava u liturgiji odražava u želji da se pokaže povezanost sa zemaljskim stvarnostima. Pružanje ruke sudionika u euharistiji prije pricesti naglašava njihovu solidarnost. Molitve koje zamjenjuju ofertorij naglašavaju značenje kruha i vina kao „plodova zemlje i rada ruku covječjih“.

Slabljenje

karaktera svetog također je posljedica brojnih profanih elemenata uvedenih u

slavlje: intervencija muškaraca i žena u svakodnevnoj

odjeci prilikom citanja ili dijeljenja pricesti u ulozi izvanrednih djelatnika,

stiska ruke ili poljubac u obraz umjesto pružanja mira, ili pak svećenikova završnog pozdrava uz želju župljanima da provedu ugodnu nedjelju baš kao što to svojim

mušterijama zaželi i prodavac u trgovini.

Nadalje, treba naglasiti činjenicu da **poopćenje namjernoga slavljenja prema narodu uvelike pridonosi smanjenju obrednoga karaktera.** Ovaj se oblik slavlja u velikoj mjeri proširio početkom 60-ih godina, da bi između 1964. i 1965. postao gotovo pravilo, pa se u vrijeme koncilске reforme nije ni trebalo donositi propise o tome pitanju. Mogli bismo, osim toga, potvrditi da se u tekstovima taj oblik slavlja teorijski smatrao iznimkom (1) koja je već gotovo postala pravilom. Novo slavlje, s oltarom-stolom koji je približen vjernicima i na kojem se svakome naocigled izvode prilično uobicajene geste, gotovo da je neodvojivo

od okretanja prema narodu, kao što pokazuju snažne reakcije na svaki pokušaj da ga se napusti (2).

Dok zahvaljujuci tradicionalnim liturgijama - latinskim ili bizantskim - doticemo ono nadnaravno, koje, paradoksalno, svojim gestama i rijecima naglašavaju transcendentni karakter otajstva koje otkrivaju sakrivajući ga jednom vrstom trajne igre udaljavanja i približavanja (3), sva „ukljucivanja u život“ prakticirana reformom jasno rezultiraju dojmom umanjivanja transcendentnosti poruke.

(1) Vidi Cyrille Dounot, „Plaidoyer pour la célébration *ad orientem*“ (Zalagati se za slavljenje *ad orientem*), *L'Homme nouveau*, 3. prosinca 2016, str. 11.

(2) Vidi reakcije koje je izazvao govor kardinala Roberta Saraha, prefekta Kongregacije za bogoštovlje, održan prilikom otvaranja kongresa *Sacra Liturgia* u Londonu 5. srpnja 2016.

(3) Vidi Martin Mosebach, *Krivovjerje bezoblicja: rimska liturgija i njezin neprijatelj*, Modo, 2011.